

Такі національні рухи, як український,
мусять вибороти собі признання й права
- працею культурною й політичною.
Михайло Драгоманов

СИЛАБУС навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ПРАВА, ФІЛОСОФІЇ ТА
ПОЛІТОЛОГІЇ

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр

бакалавр
05 Соціальні та поведінкові науки
052 Політологія
Політологія
6
1 рік, II семестр

Мова викладання

українська

Дні занять

згідно з розкладом

Консультації

щовівторка 11.00 –11.20 (208 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на
платформах ZOOM та Google-class).

Викладач

кандидат політичних наук, доцент
Костирев Андрій Геннадійович

Контакти

e-mail: akostyrev@ukr.net,
akostyrev18@gmail.com.
Facebook Messenger Andrey Kostyrev
Viber, Telegram 066-6484662.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

«Історія політичної думки в Україні» є базовою нормативною дисципліною, предметом якої постають політичні аспекти народжених на території України філософських, історичних, суспільствознавчих, правових ідей на тлі розвитку світової політичної думки і політології як науки. В курсі цієї дисципліни також аналізуються приклади практичного втілення їх у суспільному житті, зокрема у процесі українського державотворення.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія політичної думки в Україні» є формування у студентів відповідних загальних і спеціальних компетентностей та досягнення програмних результатів, визначених стандартом вищої освіти (СВВ) за спеціальністю 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» (Наказ МОН України від 20 липня 2020 року № 911), які стосуються знання умов формування, закономірностей і особливостей розвитку політичної думки в Україні, розуміння основних ідей, концепцій і напрямів, аналізу витоків, суті і перспектив української політики, всієї політичної сфери суспільного життя в Україні.

Зокрема, вивчення навчальної дисципліни «Історія політичної думки в Україні» сприятиме формуванню таких загальних та спеціальних компетентностей як:

Шифр згідно СВВ	Компетентності
	загальні
ЗК 01	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 02	Здатність спілкуватися іноземною мовою
ЗК 03.	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК 05.	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
ЗК 06	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.
ЗК 07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства
	спеціальні
СК 01	Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки.
СК 02	Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної політичної думки.
СК 03	Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
СК 04	Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії та політичної методології у фаховій діяльності.
СК 05	Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
СК 09	Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців.

Опанування курсом дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень» має зробити наступний внесок у досягнення загальних програмних результатів навчання за спеціальністю «Політологія»:

Шифр	Програмний результат	Результат вивчення дисципліни
PH 01	Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.	Знати витоки та зміст, народжених на українській землі основних філософських парадигм щодо розуміння сутності політики та держави, а також співвідношення моралі, політики та права.
PH 02	Вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово у професійній діяльності.	Вміти чітко формулювати та висловлювати власну думку, застосовуючи політологічні терміни українською мовою, використовувати знання іноземних мов для аналізу іншомовного масиву професійних текстів.
PH 03	Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.	Вміти критично оцінювати внесок українських мислителів минулого у політичну науку та можливості його застосування у сучасності, а також інтерпретацію їхніх думок сучасними дослідниками.
PH 04.	Мати навички професійної комунікації.	Мати навички використання знання проблематики історії політичної думки в Україні у дискусійному форматі, беручи участь у професійному обговоренні винесених тем на наукових конференціях, семінарах, круглих столах, дебатах тощо.
PH 05	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.	Самостійно використовувати Інтернет-ресурси для пошуку першоджерел та навчальних матеріалів з політичної думки в Україні. Вміти залучатися та організовувати спілкування у процесі онлайн-навчання.
PH 06	Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності.	Знати основні підходи та динаміку змін щодо ставлення та розуміння сутності демократії, прав та свобод людини українськими мислителями та державними діячами.
PH 07	Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.	Знати основні етапи розвитку політичної думки в Україні та розуміти їхні ціннісні пріоритети.
PH 08	Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки.	Знати основні категорії та поняття, сформульовані в Україні політичними мислителями минулого. Володіти навичками здійснення ґрунтовного порівняльного та критичного аналізу політичних ідей та практик українських мислителів та політиків.
PH 09	Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.	Знати основні одвічні проблеми, які існують у політичній сфері в Україні, а також підходи до їх формулювання та розв'язання, котрі були запропоновані на різних історичних етапах різними політичними вченнями. Вміти пояснити події сучасного політичного життя в Україні, ґрунтуючись на теоретичному фундаменті політичних вчень минулого.

PH 11	Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.	Знати абстрактно-розумовий та емпіричний інструментарій, а також методологічні підходи, які були запроваджені видатними українськими філософами для вивчення теоретичних та практичних проблем у політичній сфері суспільного життя у минулому. Вміти залучати їхній досвід для пошуку шляхів вирішення завдань сучасних політичних наук.
PH 12	Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.	Знати запропоновані класиками української політичної думки формулювання сутності, походження, мети і засобів політичної влади та держави, вимог до правителя, еліт і підданих, рекомендації щодо розбудови української держави, оптимальних форм політичної взаємодії в Україні та вміти екстраполювати їх на події сьогодення.
PH 13	Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.	Знати базові тлумачення цілей, рушійних сил і детермінант внутрішньої та міжнародної політики України, вміти обирати релевантні відправні позиції розроблених на території України політичних теорій для аналізу політичних інститутів і процесів у різних часових і просторових вимірах.
PH 14	Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.	Знати не тільки теоретичні, але й політико-правові та прикладні аспекти політичних вчень в Україні, методи політичної комунікації, які використовували українські мислителі та політичні діячі. Володіти базовим набором цитат провідних українських мислителів для підкріплення власної думки.
PH 15	Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.	Вміти складати план, формулювати усні виступи, оформляти письмові роботи (тези, есе, реферати) у відповідності до методичних рекомендацій та вимог ДСТУ.
PH 16	Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобом масової інформації, експертам з інших галузей знань.	Володіти навичками класичної риторики. Вміти використовувати епічні (історичні, літературні) образи, які були розглянуті під час вивчення матеріалу, яскраві вислови українських діячів у своїх усних виступах та текстах.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни складається з вступної лекції та трьох змістових модулів:

1. Політична думка в Україні часів Середньовіччя та Відродження.
2. Політична думка в Україні Нового часу (козацької доби).
3. Ліберальні, соціалістичні та націоналістичні ідеї в Україні XIX-XX століть.

Структура кожного змістовного модуля складається з трьох блоків – лекційного блоку, блоку самостійної роботи та блоку семінарських занять. Ці блоки націлені на забезпечення опанування тематикою дисципліни не тільки як результату пасивної роботи «на прийом» під час прослуховування лекцій та прочитання рекомендованої літератури у процесі самостійної роботи, але й активної творчої діяльності «на віддачу», яка полягає у критичному осмисленні матеріалу лекцій, навчальних посібників та першоджерел, кваліфікованій участі у дискусіях під час семінарів, підготовці змістовно глибокого та методично правильно оформленого авторського есе по тематиці кожного модуля, виконанні контрольного тесту та відповіді на іспиті. Іспит, водночас, є формою підсумкового контролю успішності навчання.

№	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Політична думка в Україні: предмет, проблематика, етапи.	2	2	8
Модуль 1. Політична думка в Україні часів Середньовіччя та Відродження.				
2	Політична проблематика у творах мислителів давньої Русі.	4	2	10
3	Політична думка в Україні часів Відродження.	4	2	10
Модуль 2. Політична думка в Україні Нового часу (козацької доби).				
4	Політична думка в Україні першої половини XVII століття.	2	2	10
5	Політичні ідеї та політична практика в Україні періоду національно-визвольної війни.	4	2	10
6	Політична діяльність та державницькі проекти Івана Мазепи та Пилипа Орлика.	4	4	10
7	Українська політична думка епохи Просвітництва (друга половина XVIII ст.).	4	2	8
Модуль 3. Політичні ідеї в Україні XIX-XX століть.				
8	Зародження ліберально-демократичних ідей в Україні (кінець XVIII - початок XIX ст.).	2	2	10
9	Політичні ідеї в Україні середини XIX століття.	4	4	12
10	Основні принципи державницької концепції Михайла Драгоманова.	4	4	10
11	Суспільно-політичні погляди Івана Франка.	2	2	10

12	Українська політична думка та українське питання на революційному зламі (1917 - поч. 1930-х).	4	4	10
Разом за курс - 180 год		40	32	108

ТЕМАТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Політична думка в Україні: предмет, проблематика, етапи. Предмет та мета курсу «Політична думка в Україні». Базова проблематика політичного дискурсу в Україні. Етапи становлення і розвитку політичної думки в Україні та особливості її вивчення.

Модуль 1. Політична думка в Україні часів Середньовіччя та Відродження.

Тема 2. Політична проблематика у творах мислителів давньої Русі. Суспільно-політичний устрій давньої Русі. Філософсько-політичні аспекти у «Слові про закон і благодать» мітрополіта Іларіона. Проблема походження держави та характеру влади у «Повісті врімінних літ». Вимоги до правителя у «Повчанні» Володимира Мономаха. Про дотримання владної ієрархії та залучення іноземців до вирішення внутрішніх конфліктів у «Слові о полку і гореві князя Ігоря».

Тема 3. Політична думка в Україні часів Відродження. Ідеї Ренесансу у спадщині Станіслава Оріховського-Роксолана. Органічна концепція організації державної влади Оріховського. Влада і закон – теорія природного права у творах Оріховського. Політичний та етнічний патріотизм Оріховського. Концепція соборноправності - християнська соціалістична утопія Івана Вишенського. Критика унії Вишенським.

Модуль 2. Політична думка в Україні Нового часу (козацької доби).

Тема 4. Політична думка в Україні першої половини XVII століття. Суспільно-політична ситуація та стан політичного мислення на українських землях у XVII столітті. Петро Могила про сутність і мету держави. Погляди Могили на форму і функції держави. Петро Могила про свободу людини закон і мораль. Погляди Петра Могили та Івана Борецького на майбутнє української держави. Гуманістичні ідеї Інокентя Гізеля. Політичні ідеали та політична практика Юрія Немирича.

Тема 5. Політичні ідеї та політична практика в Україні періоду національно-визвольної війни. Політичні передумови національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Державницька концепція Богдана Хмельницького та її реалізація. Проект української автономії у Зборівському договорі. Обриси Козацької держави у «Березневих статтях» (1654) та їхня подальша імплементація. Політичні ідеали Юрія Немирича та їхнє відображення у Гадяцькому договорі (1657 р.).

Тема 6. Політична діяльність та державницькі проекти Івана Мазепи та Пилипа Орлика. Політичне сходження Івана Мазепи. Розширення гетьманської влади І. Мазепи на усі українські землі та забезпечення її соціально-економічного підґрунтя. Зовнішньополітична гра гетьмана Мазепи задля здобуття суверенітету. Демократичний проект української держави Пилипа Орлика.

Тема 7. Українська політична думка епохи Просвітництва (друга половина XVIII ст.). Пліуралістичний підхід до визначення причин існування державної влади Феофана Прокоповича. Форми державної організації життя суспільства за Ф. Прокоповичем та обґрунтування ним переваг абсолютної спадкової монархії. Теорія природного права і суспільного договору в інтерпретації Якова Козельського. Модель оптимальної суспільної організації Я. Козельського: внутрішні та зовнішні чинники.

Модуль 3. Ліберальні, соціалістичні та націоналістичні ідеї в Україні (кінець XVIII - початок XX ст.).

Тема 8. Зародження ліберально-демократичних ідей в Україні (кінець XVIII - початок XIX ст.). Свобода людини (сродність) як основа політичного устрою у філософії серця Григорія Сковороди. «Історія Русів» як перший прояв політичного лібералізму в українській політичній думці. Ліберально-демократичні ідеї та декабристський рух в Україні.

Тема 9. Політичні ідеї в Україні середини XIX століття. Ліберальні ідеї (свобода людини) у творах Тараса Шевченка. Демократичні ідеї (народовладдя) у творах Тараса Шевченка. Соціалістичні ідеї (боротьба з експлуататорами) у творах Тараса Шевченка. Націоналістичні ідеї (визволення України та утворення власної держави) у творах Тараса Шевченка. Проект слов'янської федерації Миколи Костомарова. Погляди Костомарова на громадянське суспільство як інститут соціальної взаємодії в українському політичному менталітеті.

Тема 10. Основні принципи державницької концепції Михайла Драгоманова. Політична свобода як основа демократичного розвитку у державницькій концепції Михайла Драгоманова. Принцип політичної нації у державницькій концепції Михайла Драгоманова. Принципи зовнішнього та внутрішнього федералізму у державницькій концепції Михайла Драгоманова. Принципи організації та функції місцевого самоврядування у державницькій концепції Михайла Драгоманова.

Тема 11. Суспільно-політичні погляди Івана Франка. Погляди І. Франка на економічну рівність як умову свободи і соціалістичну революцію як спосіб її досягнення. Відображення ліберально-демократичних устремлінь І. Франка у його критиці марксистських способів побудови «світлого майбутнього». І. Франко про національну емансипацію як передумову свободи індивіда. Проекти І. Франка щодо найкращого соціально-політичного устрою в Україні. Парадоксальність патріотизму І. Франка.

Тема 12. Українська політична думка та українське питання на революційному зламі (1917 - поч. 1930-х). Основні політичні постулати Михайла Грушевського. Соціалізм з українським обличчям - політичний ідеал Володимира Винниченка. Український консерватизм В'ячеслава Липинського. Концепція державної структури України Симона Петлюри. Більшовицька українізація Миколи Скрипника. Лев Троцький про українське питання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчальні посібники та наукова література:

- Андрієвський Д. Політика націоналізму / Д. Андрієвський // Український націоналізм: історія та ідеї : [наук. зб.] – вип. II / ред.-упоряд. О. Баган, В. Ільницький. – Дрогобич, 2014. – С. 369–388.
- Бевз Т. Політичні ідеї українських інтелектуалів середини ХІХ – початку ХХ століть / Т. Бевз // У кн.: Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. Т.1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса ; редкол.: О. Рафальський (гол.), М. Кармазіна, О. Майборода. – К. : Парлам. вид-во, 2016. – 656 с. – С. 171–199.
- Горбатенко В. П., Остапенко М. А., Горбатенко І. А. Історія політичної думки в Україні: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2007. — 128 с.
- Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. : навч. посіб. / Я. Грицак. – К. : Генеза, 1996. – 360 с.
- Енциклопедія історії України. Т. 4 : Ка-Ком / редкол. : В. А. Смолій (гол.) та ін. ; Ін-т історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2007. – 528 с.
- Іванченко Р. П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності / Р. П. Іванченко. – К. : Укр. письменник, 1996. – 336 с.
- Історія політичної думки : навч. енцикл. слов.-довід. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – С. 179–180.
- Історія політичної думки : навч. посіб. / уклад. А. О. Карасевич. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Кн. І. – 439 с.
- Історія політичної думки України: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми; [І. Вдовичин, І. Вільчинська, Є. Перегуда та ін.]. – Львів: Новий Світ-2000, 2017. – 632 с.
- Історія України в особах: ІХ–ХVІІІ ст. – К. : Україна, 1993. – 396 с.
- Карасевич А. О. Київська Русь: історія політичної думки та її джерела: навч. посіб. / А. О. Карасевич, Л. Г. Лисенко. – К. : Наук. світ, 2002. – 215 с.
- Куташев І. Політична думка доби становлення Козацької держави / І. Куташев // Наук. зап. ІІІЕПД. – 2006. – Вип. 30, кн. 2. – С. 420–434.
- Кухта Б. З історії української політичної думки / Б. Кухта. – К. : Генеза. – 368 с.
- Левенець Ю. А. Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки : проблеми становлення та розвитку (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) / Ю. А. Левенець. – К. : Стилос, 2001. – 585 с.
- Нічик В. М. Гуманістичні та реформаційні ідеї на Україні (ХVІ – початок ХVІІ ст.) / В. М. Нічик, В. Д. Литвинов, Я. М. Стратій; відп. ред. В. С. Горський; АН УРСР. Ін-т філософії. – К. : Наукова думка, 1990. – 384 с.
- Політичні портрети Галицько-Волинської держави : навч. посіб. / упор. А. О. Карасевич, К. М. Левківський, В. В. Сокирська. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – 639 с.
- Салтовський О. І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя) / О. І. Салтовський. – К. : Вид-во ПАРАПАН, 2002. – 396 с. URL: <http://litopys.org.ua/salto/salt.htm>
- Сас П. М. Політична культура українського суспільства (кінець ХVІ – перша половина ХVІІ ст.) : навч. посіб. / П. М. Сас. – К. : Либідь, 1998. – 296 с.
- Смолій В. А. Українська державна ідея ХVІІ–ХVІІІ століть: проблеми формування, еволюції, реалізації / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К. : Альтернатива, 1997. – 367 с.
- Терлюк І. Я. Політико-правова доктрина козацького державотворення: нарис історії української державної ідеї / І. Я. Терлюк, І. М. Флис. – Львів : Вид-во Тараса Сороки, 2008. – 300 с.
- Тисяча років української суспільно-політичної думки : у 9 т. / Упор. В. Литвинова, В. Шевчука. К. : Дніпро, 2001.

Українське суспільство на шляху до політичної нації: історія і сучасність / кер. кол. авт. і наук. ред. д. політ. н., проф. І. Д. Дудко ; Ін-т історії укр. сус-ва, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2014. – С. 125–151.

Юристовський О. І. Нарис історії політичної думки України : навч. посіб. / О. І. Юристовський. – Львів : Вид-во «ОліС-плюс», 2001. – 272 с.

Яремчук В. Політична думка на вітчизняних теренах у домодерну добу (X – середина XVII століть) / В. Яремчук // У кн.: Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. Т.1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса ; редкол.: О. Рафальський (гол.), М. Кармазіна, О. Майборода. – К. : Парлам. вид-во, 2016. – 656 с. – С. 155–170.

Першоджерела:

Винниченко В. Відродження нації : в 3-х т. / В. Винниченко. – К.; Відень : Дзвін, 1990. – Т. I. – 348 с.; Т. II. – 328 с.; Т. III. – 542 с.

Винниченко В. Заповіт борцям за визволення / В. Винниченко. – К. : Криниця, 1991. – 128 с.

Вишенський І. Твори / І. Вишенський ; [пер. з кн. укр. мови В. Шевчука]. – К. : Дніпро, 1986. – 247 с.

Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота. / Я. Грицак. – К. : Критика, 2006. – 631 с.

Грушевський М. С. Визволення Росії і українське питання / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 448–452.

Грушевський М. С. Національне питання і автономія / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 413–420.

Грушевський М. С. Наші вимоги / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 425–428.

Грушевський М. С. Про зрілість і незрілість / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 421–424.

Грушевський М. С. Український П'ємонт / М. С. Грушевський // Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1. – С. 444–447.

Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський. – К. : Т-во «Знання», 1991. – 240 с.

Гізель Інокентій (1600–1683). Вибрані твори : у 3 т. / І. Гізель ; Ін-т філософії ім. Г. Сковороди НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – К., Львів : Свічадо, 2009. – 358 с.

Договори і постанови прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорізького, і між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким з повною згодою з обох сторін. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_003#Text

Донцов Д. Вибрані твори / Д. Донцов : у 10 т. ; Т. 1 : Політична аналітика (1912–1918) / Упоряд., передм., комент. О. Багана. – Дрогобич – Львів : ВФ «Відродження», 2011. – 328 с.

Драгоманов М. Листи на Наддніпрянську Україну / М. Драгоманов. URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag207.htm>

Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську національну справу. Київ, 1913. URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag19.htm>

Костомаров М. І. Закон Божий (Книги бугтя українського народу). – К. : Либідь, 1991. – 40 с.

Костомаров Н. И. Две русские народности / Н. И. Костомаров. – К., Х. : Майдан, 1991. – 72 с.

Крип'якевич І. Історія Русів / І. Крип'якевич // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – Львів, 2001. – С. 167–171. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/kryp3.htm>

Леся Українка. Державний лад / Леся Українка // Історія філософії України. Хрестоматія : навч. посіб. / Упор. М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, А. К. Бичко та ін. – К. : Либідь, 1993. – С. 407–413.

- Липинський В. Листування. Т. 1. Київ: Смолоскип, 2003. 960 с., сс. 612-613.
- Міхновський М. Основний закон «Самостійної України» спілки народу українсько-го / М. Міхновський // Конституційна асамблея. URL: http://constituanta.blogspot.com/2011/08/1905_05.html.
- Немирич Ю. Роздуми про війну з московитами = Georgii Niemiryzc. DeBelloMoskovitico ; [пер. з лат. В. Д. Литвинова, Я. М. Стратій; упоряд. і передм. В. Д. Литвинова]. – К. : Академ-періодика, 2014. – 60 с.
- Оріховський-Роксолан С. Листи // ІЗБОРНИК. Історія України IX–XVIII ст. Першоджере-ла та інтерпретації. URL: http://izbornyk.org.ua/old14_16/old14_08.htm
- Петлюра С. В. Статті / С. В. Петлюра ; упоряд. та авт. передм. О. Климчук. – К. : Дніпро, 1993. – 341 с.
- Повесть временных лет: Современный текст (с комментариями) URL: <http://www.spsl.nsc.ru/history/descr/PWL/povest.htm>
- Святитель Илларион. Слово о законе и благодати. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Parion/Kievskij/slovo_o_zakone_i_blagodati/
- Скрипник М. О. Вибрані твори / М. О. Скрипник. – К. : Україна. – 1991. – 617 с.
- Слово о полку Игоревім / упоряд., вст. стаття, підготовка давньорус. тексту, прим. Л. Махновця. – К. : Дніпро, 1983. – 220 с.
- Слово про похід Ігорів, Ігоря, сина Святославового, внука Олегового / переклад Віталія Скляренко. *Ізборник*. URL: <http://litopys.org.ua/sklar/sk46.htm>
- Франко І. Іван Вишенський і його твори // Франко І. Зібр. творів: у 50-х т. – Т. 30. – К. : Наук. думка, 1981. – С. 7–211.
- Франко І. Свобода і автономія / І. Франко // Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. Філосо. праці. – С. 439–447.
- Додаткова література:**
- Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха : зб. наук. пр. – К. : Ін-т історії України НАНУ, 2008. – 398 с.
- Кониский Г. Історія Русовъ, или Малой Россіи / Г. Кониский. URL: <http://litopys.org.ua/istrus/istrus.htm>
- Крупницький Б. Гетьман Мазепа та його доба. – К. : Україна, 2001. – 240 с.
- Куприянов А. Декабризм в Украине: тайные общества 1820-х годов / А. Куприянов. – 2015. URL: <http://firstsocial.info/analiz/dekabrizm-v-ukraine-taynyie-obshhestva-1820-h-godov>
- Куташев І. Етапи становлення та розвитку державотворчої концепції Богдана Хмельницького / І. Куташев // Політологічний вісник. – 2005. – Вип. 20. – С. 90–101.
- Мищук М. Винниченко Володимир / М. Мищук // Історія політичної думки : навч. енцикл. слов.-довід. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – С. 123–125.
- Молдован А. М. «Слово о законе и благодати» Иллариона / А. М. Молдован. – К. : Наук. думка, 1984. – 240 с.
- Огієнко І. Богдан Хмельницький / І. Огієнко. – К. : Наша культура і наука, 2004. – 448 с.
- Рубан А. М. С. Грушевський в роки української революції (1917–1918 рр.) / А. Рубан // Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». – Сер. : «Іст. науки». – 2013. – Вип. 21. – С. 199–203.
- Савченко В. Симон Петлюра / В. Савченко. – К. : Нора-Друк, 2016. – 469 с.
- Смолій В. А. Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет / В. А. Смолій. – К. : Либідь, 1993. – 487 с.
- Ткаченко В. Ідея державотворення П. Могилы / В. Ткаченко // Наукові записки НаУКМА. – 2010. – Том 103. «Юрид. науки». – С. 64–66.
- Толочко П. П. Київська Русь / П. П. Толочко. – К. : Абрис, 1996. – 360 с.
- «Українські декабристи чи декабристи на Україні?»: Рух декабристів очима істориків 1920-х років / упоряд., вступ. ст. та прим. Г. Казьмирчука, Ю. Латиша. – К. : Логос, 2011. – 195 с.

Шевчук В. Нерозгадані таємниці «Історії Русів» / В. Шевчук. URL: <http://litopys.org.ua/istrus/rusiv9.htm>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних та онлайн-занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbL-VH/view>)). У процесі навчання (при підготовці творчих есе і відповідей на семінарах та іспиті) забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Бали за основні види робіт нараховуються наступним чином:

- за роботу на лекційних заняттях по кожній темі – 2 бали;
- за роботу на семінарських заняттях – до 5 балів (до 3 балів – за відповідь і до 2 балів – за доповнення);
- за творче авторське есе по тематиці кожного зі змістовних модулів – до 12 балів;
- за усну відповідь на іспиті – до 30 балів (до 10 балів – за кожне питання).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики
90 – 100	A	відмінно
83 – 89	B	добре
75 – 82	C	
68 – 74	D	задовільно
60 – 67	E	
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни